

AVRUPA BİRLİĞİ MEVZUATI İŞİĞİNDA YENİ TÜRK TİCARET KANUNU UYARINCA TİCARİ İŞLEMLERDE GEÇ ÖDEME VE KOBİ'LERİN KORUNMASI

LATE PAYMENT AND PROTECTION OF SME'S IN COMMERCIAL
TRANSACTIONS UNDER THE NEW TURKISH COMMERCIAL
CODE IN LIGHT OF THE EUROPEAN UNION LEGISLATION

Pınar GÜZEL*

Özet: Avrupa Birliği mevzuatına uygun olarak Yeni TTK tarafından getirilen yeniliklerden biri de ticari işletmeler arasındaki tedarik sözleşmelerinde geç ödemeye ilişkin hükümdür. Yeni TTK uyarınca, ticari tedarik sözleşmelerinde ödeme süreleri faturanın veya faturaya eşdeğer bir ödeme talebinin alınmasını veya malların veya hizmetlerin alınmasını veya incelenerek kabul edilmesini takip eden 60 günü geçmez. Buna karşılık, açıkça kararlaştırılmış olması ve tedarikçi aleyhine ağır bir haksız durum yaratmaması halinde daha uzun bir ödeme süresi öngörülebilir. Her halükarda, tedarikçinin küçük veya orta ölçekli bir işletme, tarımsal veya hayvansal üretici olduğu veya alıcının büyük ölçekli bir işletme olduğu hallerde daha uzun bir ödeme süresi öngörülemez. Buna ek olarak, ödeme tarihinin veya süresinin sözleşmede belirtilmemiş veya 60 günü aşan ve 60 gün kuralına istisna teşkil eden hallerden birinin kriterlerine uymayan bir şekilde belirtilmiş olması halinde, malları veya hizmetleri almasına rağmen ödeme yapmayan alıcı Yeni TTK'da belirtilen ilgili sürenin sonunda mütemerrit sayılır ve tedarikçi otomatik olarak faize hak kazanır.

Anahtar Kelimeler: geç ödeme, küçük ve orta ölçekli işletme, tedarik sözleşmeleri

Abstract: One of the changes introduced by the New TCC in line with the European Union legislation is the provision on late payments under supply agreements between commercial enterprises. Pursuant to the New TCC, payment periods in commercial supply agreements may not exceed 60 days following the receipt of the invoice or an equivalent payment request or receipt or review and acceptance of goods or services. However, a longer payment period may apply if it is explicitly agreed and not grossly unfair to the supplier. In any case, a longer payment period will not apply to supply agreements where the supplier is a small or medium sized enterprise, agricultural producer or farmer or the buyer is a large scale corporation. In addition, if the

payment date or period is not specified in the agreement or is specified for a period exceeding 60 days and does not meet the criteria set forth to qualify as an exception to the 60-day rule, then a buyer who does not effect payment despite having received the relevant goods or services will be deemed in default and the supplier will automatically be entitled to an interest payment at the end of the relevant period specified under the New TCC in addition to any costs incurred for collection of payment.

Keywords: late payment, small end medium-sized enterprises, supply agreements

GİRİŞ

14 Şubat 2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (Yeni TTK), genel gerekçesinde belirtildiği üzere Avrupa Birliği düzenlemelerine uyum amacıyla hazırlanan birçok yeni hüküm içermektedir. Anılan hükümlerden biri olan Madde 1530/fıkra 2 ve devamındaki düzenlemeler, borçlar hukukundaki temerrüt düzenlemelerinin yanı sıra, mal ve hizmet tedariki amacıyla ticari işletmeler arasında yapılan işlemlerde görülen geç ödemeler için ayrık bir düzenleme getirmektedir. Söz konusu düzenleme özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeleri (KOBİ’leri) mal veya hizmet sağlayıcı olarak yer aldıkları ticari işlemlerde geç ödemelere karşı korumayı amaçlamaktadır. Düzenlemeye esas teşkil eden mevzuat, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi’nin aynı konudaki 29 Haziran 2000 tarihli ve 2000/35/EC sayılı Ticari İşlemlerde Geç Ödemeye Mücadele başlıklı direktifini değiştiren, 16 Şubat 2011 tarihli ve 2011/7/EU sayılı Ticari İşlemlerde Geç Ödemeye Mücadele başlıklı direktiftir (Direktif).¹ Bu husus Yeni TTK’nın görüşüldüğü oturumlara ilişkin meclis tutanaklarında açıkça ifade bulunmaktadır.² Söz konusu Direktif’in uygulanması ile özellikle Türkiye’deki KOBİ’lerin yaşadığı bürokratik ve mali problemlere çözüm getirilmesi, Türk girişimcilerin uluslararası piyasalarındaki rakiplerinin kendi ülkelerinde faydalandıkları koruma ve kolaylıklarından faydalanabilmeleri amaçlanmaktadır.³

¹ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:048:0001:0010:EN:PDF>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

² Türkiye Büyük Millet Meclisi Resmi İnternet Sitesi, http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=20839&P5=B&PAGE1=1&PAGE2=143, Erişim Tarihi: 12.09.2011

³ Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi, 16.01.2011 tarihli Basın

Bu çalışmanın ilk bölümünde Direktif hükümleri ve Direktif'e esas teşkil eden Avrupa Birliği politikaları ile bunların Yeni TTK düzenlemesine aktarımı incelenecektir. İkinci bölümde ise, Yeni TTK Madde 1530/fıkra 2 vd. hükümlerinde yer alan genel düzenleme ve münhasıran KOBİ'lere uygulanacak koruma hükümleri üzerinde durulacaktır.

I. KOBİ'lere ve Geç Ödemeye İlişkin Avrupa Birliği Politikaları ve İlgili Mevzuat

A. Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere İlişkin Politikalarının Geç Ödeme Düzenlemelerine Etkisi

1. Avrupa Birliği Politikaları Çerçevesinde KOBİ'ler

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 6 Mayıs 2003 tarihli ve 2003/361/EC sayılı tavsiye kararı uyarınca Avrupa Birliği mevzuatı çerçevesinde KOBİ'ler "250 kişiden az çalışanı, 50 milyon Avro'dan daha düşük bir yıllık cirosu ve/veya 43 milyon Avro'yu geçmeyen bir yıllık bilançosu bulunan işletmeleri" ifade etmektedir.⁴ Avrupa Birliği üye ülkelerinin Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya ile aralarındaki yenilikçilik ve AR-GE açığını kapatabilmek ve bilgi tabanlı bir ekonomiye geçişi sağlayarak daha fazla sayıda ve daha kaliteli iş imkanları yaratabilmek için uygulamaya koyduğu Lizbon Stratejisi, istihdamda önemli bir rol oynayan KOBİ'lerin önündeki bürokratik ve finansal engellerin kaldırılmasını da amaçlamaktadır.⁵ Bu doğrultuda, Avrupa Birliği Komisyonu, 25 Haziran 2008 tarihinde KOBİ'lerin ihtiyaçlarının ön plana çıkarılması amacıyla "AB için Küçük İşletmeler Yasası"nı (*A Small Business Act for Europe*) kabul etmiştir.⁶ Söz konusu Avrupa Komisyonu metni, teknik hukuk açısından bir yasa olmayıp, konuya önem verilmesi amacıyla

Duyurusu, <http://www.sanayi.gov.tr/PressReleases.aspx?dataID=233>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

⁴ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:en:PDF>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

⁵ Yücel Eda Erkan, *Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Komisyon Bildirimi*, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Sanayi Sektörü Dairesi, 2008, <http://www.ekonomi.gov.tr/upload/DA5840A1-D8D3-8566-4520591450E86CEA/K%C3%9C%C3%87%C3%9CK%20%C4%B0%C5%9ELETMELELER%20YASASI.pdf>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

⁶ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0394:FIN:en:PDF>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

bu şekilde adlandırılmıştır. Bu düzenlemede KOBİ'lerin rekabet gücünü arttırmak amacıyla politika ve hukuk alanlarında “*Önce Küçük Düşünün*” (*Think Small First*) prensibinin altı çizilmekte, müteşebbislik teşvik edilmekte ve Avrupa Birliği ekonomisinin merkez kavramlarından biri olarak kapsamlı bir KOBİ politikası ortaya konmaktadır. Anılan yasada KOBİ'lerin ekonomik açıdan güçlendirilmesi 10 farklı başlık altında toplanan prensipler çerçevesinde formüle edilmiştir. Anılan prensipler arasında “*girişimcilerin ve aile işletmelerinin zenginleşeceği ve ödüllendirileceği bir iş ortamı yaratmak*” ve “*KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari ödeme işlemlerinin zamanında yapılmasını destekleyici bir yasal mevzuat ve iş ortamının geliştirilmesi*” de yer almaktadır.⁷ Bu çerçevede, KOBİ'lerin diğer problemlerin yanı sıra, geç ödeme sebebiyle yaşadıkları finansal zorluklara da çözüm önerileri sunan yasal düzenlemelerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

2. Özellikle KOBİ'lerin Taraf Olduğu İşlemler Bakımından Geç Ödemelere İlişkin Mevzuat

Avrupa Birliği mevzuat çalışmaları çerçevesinde birçok büyük ve güçlü ticari işletmenin mal ve hizmet tedariki sözleşmeleri kapsamında geç ödemeyi bir finansman aracı olarak kullandığı, ancak bu aracın büyük işletmelerce kendilerine mal ve hizmet tedarik eden işletmeleri çok güç durumda bıraktığı, finansal durumlarını sarstığı ve rekabet güçlerini azalttığı tespit edilmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından Direktif'in gerekçesinde de belirtildiği üzere, söz konusu olgu en çok KOBİ'leri olumsuz yönde etkilemektedir.⁸ Bu çalışmalar ışığında ve AB için Küçük İşletmeler Yasası'ndaki amaçları gerçekleştirmek amacıyla, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin aynı konudaki 29 Haziran 2000 tarihli ve 2000/35/EC sayılı Ticari İşlemlerde Geç Ödemeye Mücadele başlıklı direktifte, özellikle KOBİ'leri korumak amacıyla, üye devletlerin uymakla yükümlü olacağı belirli kurallar konmuştur. 2011 yılında yürürlüğe konan Direktif ile bu alandaki genel prensipler daha detaylı olarak düzenlenerek ortaya konmuştur. Direktif'e ilişkin 8 Nisan 2009 tarihli Komisyon Etki Değerlendirmesinde geç ödeme sorununun temel

⁷ Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi, <http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/UluslarArasilliskiler.aspx?refIn=35>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

⁸ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0126:FIN:en:PDF>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

sebepleri olarak tedarikçi ve müşteri arasındaki ekonomik farklılıklar, krizin yatırım imkanlarına ve finansman açığına etkisi, finansman ve kredi imkanlarına erişimin zorlaşması, işletmelerin borç ve alacak takibi ile ilgili iç sistemlerindeki zayıflık ve hukuken yeterli düzenlemelerin yapılmamış olması sayılmakta ve genel bir değerlendirme neticesinde Direktif'te düzenlenen önlemlerin olumlu sonuç vereceği ifade edilmektedir.⁹ Üye devletler iç hukuk sistemlerindeki düzenlemeleri 2013 yılına kadar Direktif ile uyumlu hale getirmekle mükelleftir.

Direktif'in 1'inci Maddesinde, düzenlemenin amacının iç piyasanın sağlıklı işlemesi ve özellikle KOBİ'ler başta olmak üzere tüm teşebbüsler açısından rekabet ortamının güçlendirilmesi olduğu açıkça belirtilmektedir.

B. Direktif'te Yer Alan "Ağır Haksız" ("*Grossly Unfair*") Koşul Kavramı ve Avrupa Birliği Düzeyinde Geç Ödemeye Mücadelede Göz Önünde Bulundurulacak İlkeler

1. Ağır Haksız Durum Yaratın Sözleşme Hükümlerinin Sonuçları

Direktif'te geç ödemeye ilişkin yer verilen düzenlemelerin büyük ölçüde Yeni TTK'nın 1530. Maddesi hükümlerinde yer alan düzenlemelere kaynak teşkil ettiği görülmektedir ve bu sebeple Direktif'in içeriğine kısaca değinmekte fayda görülmektedir. Direktif'in Madde 7/paragraf 1 hükmünde mal veya hizmet tedariki sözleşmelerinde tedarikçi aleyhine "*ağır haksız durum*" olarak tanımlanabilecek ve ilgili sözleşme maddesini geçersiz kılacak hallerle ilişkin detaylı bir açıklamaya yer verilmiştir.¹⁰

Alacaklı tedarikçi aleyhine ağır haksız bir şartın varlığından söz edebilmek için,

- kabul edilen ticari teamülün ağır ve dürüstlük kuralına aykırı ihlali ve
- adil işlem,
- mal veya hizmetin niteliği ve

⁹ Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:0315:FIN:en:PDF>, Erişim Tarihi: 12.09.2011

¹⁰ Yeni TTK Direktif'e paralel olarak mal veya hizmet tedarik eden alacaklının aleyhine ağır haksız durum yaratılmasını engellemeyi amaçlamakla beraber, söz konusu ağır haksız duruma ilişkin bir tanım vermemektedir, dolayısıyla bu konuda mehzaz düzenleme olarak Direktif'i incelemek yerinde olacaktır.

- borçlunun faiz ve ödeme süresi ile ilgili kurallara aykırı hareket etmek için objektif bir sebebi bulunup bulunmadığı

gibi hususlar da dahil olmak üzere her bir sözleşme ilişkisi açısından tüm şartların göz önünde bulundurulması gerekecektir. Bu anlamda, somut olayın koşulları dahilinde, örneğin kanuni faizin ödenmemesine ilişkin bir sözleşme hükmü ağır haksız bir koşul olarak değerlendirilebilecektir. Direktif, ağır haksız durum yaratan bir koşulun varlığı halinde, söz konusu sözleşme koşulunun geçersiz olacağını ve alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zararlara ilişkin bir tazminat talebinin söz konusu olabileceğini belirtmektedir. Direktif'e göre alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zararlara ilişkin tazminat talebi asgari 40 Avro değerinde sabit bir meblağ ile buna ek olarak talep edilecek makul bir tutarın toplamından oluşacaktır.¹¹

2. Geç Ödemeyele Mücadele Konusunda Yeni TTK'da Yer Verilmeyen Direktif Düzenlemeleri

Yeni TTK'da aynen yer verilen hükümlerin yanı sıra, Direktif'te Avrupa Birliği politikaları çerçevesinde üye devletlerin uymakla yükümlü olduğu başka bir takım hususlara da yer verilmiştir, ancak bu hususların Türkiye uygulaması açısından Yeni TTK'ya alınması Türk kanun koyucusu tarafından gerekli ve yerinde görülmemiştir.

Bunlardan ilki, üye devletlerin, tarafların sözleşmelerinde açıkça malların tesliminden önce mülkiyetin muhafaza edilmesine dair bir kayda yer vermiş olmaları kaydıyla, ödeme yapılmadan mülkiyetin tedarikçiden diğer tarafa geçmeyeceğine dair bir düzenlemeye yer vermeleri gerektiridir. Yeni TTK'nın Madde 1530 hükmünde geç ödemeye ilişkin böyle bir sonuç düzenlenmemiştir. Benzer şekilde Direktif, üye ülkelerin borçlu aleyhine yürütülen borçların yeniden yapılandırılması ve iflas işlemleri gibi hususları anılan düzenleme kapsamından çıkarabileceklerini ifade etmektedir. Direktif ayrıca, Avrupa Birliği kurumlarının geç ödeme hususundaki hassasiyetine paralel biçimde, söz konusu düzenleme tahtında mevcut haklar ve yükümlülükler ile ilgili olarak üye devletlerin toplumu bilgilendirme, özellikle ilgili faiz oran-

¹¹ Yeni TTK'da da buna paralel şekilde, alacaklı tedarikçi açısından ağır haksız durum yaratan sözleşme hükümlerinin geçersiz olacağını ifade edilmektedir ve alacaklının alacağını tahsili için talep edebileceği asgari tazminat tutarının yıllık bazda sabit bir tutar olarak belirlenerek Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nca ocak ayında ilan edileceği belirtilmektedir.

larının kamuya açıklanması ve güncellenmesi konularında tabi olacakları yükümlülükleri özel olarak düzenlemektedir. Üye devletlerin geç ödemelere karşı ticari işlemlere taraf olacak kişi ve kurumları bilinçlendirme kampanyaları düzenleyebilecekleri, bu hususta profesyonel kurallar getirmeleri veya geç ödemededen kaynaklanan ihtilaflara özgü kolaylaştırılmış takip prosedürleri öngörebilecekleri ifade edilmektedir. Yine Direktif'te kamu kurumları ile özel kişiler arasında akdedilen ticari işlemlere ilişkin sözleşmeler ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir, Yeni TTK ise bu tür hükümleri içermemektedir.

Anılan hükümler yukarıda belirtildiği üzere Avrupa Birliği mevzuatına hakim olan *piyasanın iyi işleyişini sağlama ve rekabet ortamını koruyarak güçlendirme* ilkeleri ışığında hazırlanmış olup, Türk kanun koyucusu tarafından Yeni TTK'nın hazırlanması aşamasında kapsam dışında bırakılmıştır.

II. Yeni TTK Uyarınca Ticari İşlemlerde Geç Ödeme ve KOBİ'lerin Korunması

Yeni TTK'nın 1530. Maddesinde ticari işletmeler arasında akdedilen mal veya hizmet tedariki sözleşmelerinde geç ödemenin sonuçları düzenlenmektedir. Bu sonuçların incelenmesine geçmeden önce terminoloji üzerinde durmakta fayda görülmektedir. "*Ticari işletme*", Yeni TTK'nın 11. Maddesinde "*esnaf işletmesi için öngörülen sınırı aşan düzeyde gelir sağlamayı hedef tutan faaliyetlerin devamlı ve bağımsız şekilde yürütüldüğü işletme*" olarak tanımlanmaktadır, "*KOBİ*"ler ise Yeni TTK'nın 1522. Maddesinde belirtildiği üzere, Yeni TTK tahtında çıkarılacak bir yönetmelik ile tanımlanacaktır. Mevcut durumda Yeni TTK Madde 11'de belirtilen şartları taşımayan KOBİ'lerin ticari işletme sayılamayabileceği, ticari işletme kavramının KOBİ kavramına göre daha dar bir kavram olduğu yönünde görüşler ileri sürülmektedir.¹² Nitekim 18.11.2005 tarih ve 25997 sayılı mevcut Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik uyarınca da KOBİ kavramı 4. Maddede belirtilen istihdam, ciro ve bilanço kriterlerini taşıyan ve yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta büyüklükteki işletme olarak sınıflandırılan "*ekonomik birimler*" olarak ifade edilmektedir ve Yeni TTK'daki

¹² Korkut Özkorkut, "1522. Madde Açısından Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Bakışının Değerlendirilmesi", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, Ankara 2009, C XXV, S.3, s. 159.

ticari işletme tanımından uzaktır. Bu görüşe itibar edildiğinde, Yeni TTK Madde 1530'da KOBİ'lere açıkça atıf yapılmayan hükümlerin ticari işletme kriterlerini yerine getirmeyen KOBİ'lere uygulanamayacağı gibi bir çıkarım yapmak mümkün ise de, maddenin amacı ve mehzaz Direktif hükümleri gözetilerek buradaki ticari işletme ifadesini organizasyonel ve dolayısıyla daha ziyade ekonomik anlamda bir "işletme" olarak algılamak daha makul görünmektedir. Belirtilmelidir ki, söz konusu açıklamalar esasen teorik tartışmaların ürünü olup, daha ziyade ekonomik bir kavram olan KOBİ ile tamamen hukuki bir kavram olan ticari işletmenin geç ödemelere ilişkin mezkur maddede bir arada kullanılmış olmasının nasıl yorumlanacağı hususu Yeni TTK'nın yürürlüğe girmesini müteakip verilecek yargı kararları ile belirlenecektir.

A. Yeni TTK Madde 1530 Kapsamında Geç Ödemenin Genel Sonuçları

1. Ödeme Tarihinin veya Süresinin Belirli Olduğu Durumlar

a) Peşin Ödemeler Bakımından Geç Ödeme

Yeni TTK Madde 1530/fıkra 2 vd. hükümlerine göre, ticari işletmeler arasında mal veya hizmet tedariki işlemlerinde geç ödeme halleri söz konusu olduğunda, sözleşmede ödeme tarihi veya süresi belirtilmiş ise, mal veya hizmeti tedarik eden alacaklıya sözleşmede öngörülen tarihte veya sürede ödeme yapmayan borçlu, gecikmeden sorumlu tutulamayacağı haller dışında, ihtara gerek olmaksızın temerrüde düşmüş sayılacaktır ve sözleşmede şart koşulmamış olsa dahi söz konusu tarihten itibaren işleyecek temerrüt faizini ödemekle yükümlü olacaktır. Bu düzenleme ile Yeni TTK, 6762 sayılı mevcut Türk Ticaret Kanunu'nun Madde 20/fıkra 3 hükmünde yer alan, tacirler arasında diğer tarafı temerrüde düşürmek için yapılacak ihbar veya ihtarların geçerliliğini noter marifetiyle, iadeli taahhütlü mektupla veya telgrafla veya Yeni TTK'nın Madde 18/fıkra 3 eklemesiyle güvenli elektronik imza kullanılarak gönderilecek e-posta yoluyla gönderilmeye bağlayan emredici düzenlemeyi, mal veya hizmet tedarikinde geç ödeme bakımından bertaraf etmiş bulunmaktadır.¹³

b) Taksitli Ödemeler Bakımından Geç Ödeme

Tedarik edilen mal veya hizmetin bedelinin taksitle ödenmesinin söz konusu olması halinde, Madde 1530'un ödeme süreleriyle ilgili

¹³ Reha Poroy/Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, 10. Basıdan tıpkı 11. Bası, İstanbul 2006, s.143.

olarak getirdiği tüm kısıtlamalar ilk taksit bakımından geçerli olacaktır ve her bir taksit tutarının ödenmeyen kısmı için aynı maddedeki temerrüt faizine ilişkin kurallar uygulanacaktır.

c) Sözleşmede Belirlenecek Ödeme Süresine İlişkin Sınırlama

Kanun sözleşmede belirlenecek ödeme süresi açısından da mal veya hizmet tedarik eden işletmeyi koruyucu sınırlamalar öngörmektedir. Kural olarak ödeme süresi, fatura veya buna eş değer olabilecek bir ödeme talebinin veya mal veya hizmetin alındığı veya mal veya hizmetin gözden geçirilerek kabul edildiği tarihten itibaren işleyecek en fazla 60 gün olacaktır. Tarafların açıkça anlaşmaları halinde ise bu süre 60 günden uzun olabilecektir. Ancak 60 günden daha uzun bir sürenin belirlenebilmesi için söz konusu sürede ödeme yapılmasının mal veya hizmet tedarik eden alacaklının aleyhine haksız bir durum yaratmaması gerekmektedir.

2. Ödeme Tarihinin veya Süresinin Belirli Olmadığı Durumlar

Ödeme gününün veya tarihinin sözleşmede belirtilmediği veya sürenin belirtildiği, ancak Madde 1530/fıkra 5 hükmünde yer alan sınırlamaya aykırı olduğu durumlar için Yeni TTK belirli sürelerin sonunda borçlunun ihtara gerek kalmaksızın mütemerrit sayılacağını ve alacaklının söz konusu tarihlerden itibaren faize hak kazanacağını belirtmektedir. Anılan süreler, borçlu faturayı veya buna eşdeğer ödeme talebini mal veya hizmetin tesliminden sonra almışsa bunu takip eden 30 gün, mal veya hizmetin tesliminden önce almışsa veya fatura veya ödeme talebinin tarihi belirsizse mal veya hizmetin teslimini takip eden 30 gün olarak ifade edilmektedir. Kanunen veya sözleşme hükümleri uyarınca mal veya hizmet gözden geçirme veya kabul prosedürüne tabi ise ve fatura veya eşdeğer ödeme talebi gözden geçirme veya kabul öncesinde veya esnasında alınmışsa, söz konusu süre prosedürün tamamlanmasından itibaren 30 gün olacaktır. Ancak gözden geçirme veya kabul süresi mal veya hizmetin tesliminden itibaren 30 günü aşıyor ve alacaklı tedarikçi açısından ağır haksız bir durum yaratıyor ise, ilgili sözleşme hükmünde öngörülen süre geçersiz olacak ve gözden geçirme veya kabul süresi mal veya hizmetin alınmasından itibaren 30 gün olarak uygulanacaktır.

3. Emredici Hükümlere Aykırılığın Sonuçları

Yeni TTK Madde 1530 kapsamına giren sözleşmelerde, temerrüt faizi ödenmeyeceğini, ağır haksız bir koşul sayılabilecek kadar az faiz ödeneceğini, alacaklının geç ödeme dolayısıyla uğrayacağı zarardan

borçlunun sorumlu olmayacağını veya sınırlı olarak sorumlu olacağını öngören sözleşme koşulları geçersiz olacaktır. Bu halde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın her yıl ocak ayında ilan edeceği faiz oranı ile alacağın tahsili masrafları için talep edilebilecek asgari giderim tutarı uygulanacaktır. Yeni TTK'da ayrıca söz konusu faiz oranının 4/12/1984 tarih ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda öngörülen ticari işlere uygulanacak temerrüt faizi oranından en az yüzde sekiz fazla olması gerektiği belirtilmektedir.

B. KOBİ'lere İlişkin Özel Sınırlamalar

Yeni TTK'nın 1530. Maddesi ile daha önce Türk hukukunda var olmayan bir kurum olarak *"ticari işletmeler arasında mal veya hizmet tedariki ilişkilerinde geç ödemenin engellenmesi"* hedeflenmekle birlikte, KOBİ'ler için bu hedefin de ötesinde ek bazı korumalar getirildiği, diğer ticari işletmeler için sözleşme serbestisi çerçevesinde geçerli olabilecek bazı anlaşmaların KOBİ'lerin tedarikçi olduğu sözleşmelerde istisnaen dahi uygulanamayacağı görülmektedir. KOBİ'lerin Türk hukukunda, 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun çerçevesinde korunan tüketiciler gibi, özellikle ekonomik açıdan kendilerinden daha güçlü sözleşme taraflarının dayatacağı koşullara karşı korunması doktrinde zaman zaman savunulmuştur.¹⁴ Ancak bu görüş Türk Yargıtayı tarafından kabul edilmemiştir.¹⁵ Mevcut durumda ise Yeni Borçlar Kanunu düzenlemeleri uyarınca genel hükümlere dahil edilen genel işlem şartları teorisinin yanı sıra, Yeni TTK ile bu nitelikteki bir düzenleme Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde Türk hukukunda yürürlük kazanacaktır. Ancak bu noktada, kanun gereği basiretli bir tacir gibi hareket etmesi gereken KOBİ sahibi tacirlerin, Yeni TTK Madde 1530 uyarınca geçersizlik yaptırımına tabi olan sözleşmeleri uygulamada ekonomik sebeplerle akdetmek zorunda kalması halinde, olası bir uyuşmazlıkta, basiretli birer tacir olarak söz konusu mevzuatı bilmediğini iddia edemeyeceğinden, düzenlemenin KOBİ'lere gerçekten yararlı olup olmayacağını görmek için uygulamanın sonuçlarının beklenmesi gerektiği de bazı yazarlarca ifade edilmektedir.¹⁶

¹⁴ Yeşim Atamer, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi*, Beta Yayınları, İstanbul 1999, s. 57.

¹⁵ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 1 Mayıs 1998 tarihli ve 1997/10031 E. ve 1998/2995 sayılı kararında açıkça *"...tacirin ticari işletmesi ve bu işletmenin faaliyetiyle ilgili olarak taraf olduğu sözleşmelerde tüketicinin korunması mevzuatından yararlanamayacağı kabul edilmiştir."* ifadesine yer vermektedir.

¹⁶ Murat Yusuf Akın/Veliye Yanlı, *Yeni Türk Ticaret Kanunu: Dünya Değişiyor. Ya*

1. Ödeme Süresinin Belirlenmesi

Yeni TTK Madde 1530'da belirtilen, mal veya hizmet tedariki sözleşmelerinde, tarafların açıkça anlaşması ve tedarikçi aleyhine ağır haksız bir durum yaratılmaması koşuluyla 60 günden daha uzun bir ödeme süresi öngörülebilmesi imkanı, tedarikçinin KOBİ veya tarımsal ya da hayvansal üretici olduğu *veya* borçlunun büyük ölçekli işletme sıfatını taşıdığı hallerde geçerli olmayacaktır. Bu noktada belirtilmelidir ki, Madde 1530/fıkra 5 son cümlede yer alan açık ifade uyarınca, söz konusu sınırlamanın geçerli olması ve KOBİ'lerin kanunda belirtilen korumadan yararlanması için mal veya hizmet satın alan borçlunun büyük ölçekli işletme niteliğini taşıması zorunlu olmayacaktır, iki KOBİ arasındaki işlemlerde de bu sınırlama geçerli olacaktır. Bu yorum, bir yönüyle esasen KOBİ'lerin tedarikçi, büyük işletmelerin ise alıcı olduğu sözleşmelere uygulanması amacıyla öngörülen düzenlemenin amacının ötesine geçmektedir, öte yandan çoğunlukla finansal açıdan çok güçlü olmayan üretici ve KOBİ'lerin ekonomik yapılarını güçlendirmeleri ve birbirlerine karşı dahi koruma altına alınmaları açısından olumlu bir yaklaşım olacaktır.

2. Taksitli Ödemelerde KOBİ'lerin Korunması

Yeni TTK Madde 1530/fıkra 8 alacaklı tedarikçinin bir KOBİ veya tarımsal veya hayvansal üretici, borçlunun da büyük ölçekli işletme olduğu mal veya hizmet tedariki sözleşmelerinde taksitle ödeme öngören sözleşme hükümlerinin geçersiz olacağını öngörmektedir. Dolayısıyla finansal açıdan daha güçlü konumda bulunan büyük işletmeler tarafından mal veya hizmet tedarikinde bulunan ve pazarlık gücünün daha az olacağı varsayılan KOBİ'lere peşin ödeme yerine taksitle ödeme teklif edilmek suretiyle bu kuruluşların finansal açıdan zor durumda bırakılması engellenmiş ve KOBİ'lerin sermayelerinin sürekliliğine katkıda bulunulmuş olmaktadır. Dikkat edilmesi gereken husus, burada taksitli ödemenin geçersizliğinin büyük işletmeler karşısında yer alan üretici veya KOBİ'lere hasredilmiş olduğudur.

SONUÇ

Yeni TTK Madde 1530/fıkra 2 vd. hükümlerinde öngörülen KOBİ'leri koruma amaçlı düzenlemelerin Avrupa Birliği mevzuatı ile uyum sağlamanın yanı sıra, KOBİ'lerin Avrupa Birliği çerçevesinde olduğu kadar Türkiye'de mevcut sorunlarına da çözüm getirmesi beklenmektedir. Üreticilerin ve KOBİ'lerin ve fatura veya benzeri ödeme talepleri karşılığında hizmet veren ticari işletmeler ile kişilerin özellikle karşı tarafa dilediği sözleşme koşullarını kurumlar karşısında korunması, sözleşme özgürlüğünün karşısında duran ve eşit pazarlık gücüne sahip bulunmayan taraflardan daha zayıf olan tarafın hukuk düzenince korunması ilkesi ile bağdaşmaktadır. Tüketici sıfatını taşımamalarına karşın, anılan sözleşme ilişkileri tahtında benzer bir biçimde zayıf durumda kalabilen üreticiler ve KOBİ'ler açısından öngörülen bu korumanın ne şekilde uygulanacağı ise Yeni TTK'nın yürürlüğe girmesi ile beraber yargı kararları ve doktrinde ileri sürülecek yorumlar ışığında belirlenecektir.

KAYNAKLAR

- Avrupa Birliği Resmi İnternet Sitesi (www.europa.eu)
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi (www.sanayi.gov.tr)
- Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Resmi İnternet Sitesi (www.kosgeb.gov.tr)
- Murat Yusuf Akın/Veliye Yanlı, *Yeni Türk Ticaret Kanunu: Dünya Değişiyor. Ya Siz?*, KPMG Akis Bağımsız Denetim ve SMMM A.Ş., 1. Baskı, İstanbul 2011
- Reha Poroy/Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku*, 10. Basıdan tıpkı 11. Bası, İstanbul 2006
- Yeşim Atamer, *Sözleşme Özgürlüğünün Sınırlandırılması Sorunu Çerçevesinde Genel İşlem Şartlarının Denetlenmesi*, Beta Yayınları, İstanbul 1999
- Yücel Eda Erkan, *Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Komisyon Bildirimi*, Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Sanayi Sektörü Dairesi, 2008 (<http://www.ekonomi.gov.tr/upload/DA5840A1-D8D3-8566-4520591450E86CEA/K%C3%9C%C3%87%C3%9CCK%20%C4%B0C5%9EELETMELER%20YASASI.pdf>)